

København i Middelalderen.

H. U. Ramsing: Københavns Historie og Topografi i Middelalderen I—III. Ejnar Munksgaard, 1940.

I en Menneskealder har det været H. U. Ramsings Hobby at studere Københavns Geologi, Arkæologi og Topografi. Han alene tog fat, da Foregangsmanden paa dette Omraade, Kommuneærer H. N. Rosenkjær, døde under Christiansborg-Udgravningen 1907, og trods sin store militære Embedsvirksomhed svigtede han ikke sin selvvalgte Opgave. Som Ingeniørofficer havde han paa Forhaand udmærkede Betingelser for at iagttage og tyde, paa mange Omraader bedre end Museumsarkæologerne, der først ret sent har lært den topografiske Jordbundsundersøgelses Værd og desuden altid har været indstillede paa en landsomfattende, ikke specielt københavnsk Virkekreds. Ramsing nøjedes ikke med Fri-luftsstudierne, han fordybede sig ogsaa i de skrevne Kilder til Hovedstadens ældre Historie. Resultaterne har hidtil kun foreligget i spredte Afhandlinger (især i Hist. Medd. om København I—III), i Avisartikler og i Specialafhandlinger om Metropolitan-skolen og Petri Kirke; en meget kortfattet Oversigt har været givet i Traps Danmark. Først nu har Generalen, takket være et i Borgerrepræsentationens Hundredaar bevilget Tilskud fra Københavns Kommune, kunnet forelægge sine samlede Forskningsresultater.

Af Værkets tre statelige, illustrerede Bind, hvert paa 250—300 Sider, bringer det første Hovedstadens geologiske og arkæologiske Forhistorie, Opsatser om Problemerne »Bol, Herred og Leding« og »Handel og Købstad i Oldtiden« og som Hovedafsnit en udførlig Fremstilling af Stadens Historie i Middelalderen, der i nogen Grad er blevet en Genfortælling af almindelig Danmarkshistorie, men dog ogsaa rummer Quintessensen af Forfatterens Jordbundsundersøgelser, især i de to Afsnit om det ældste København og om Absalons By og Borg. Her eftervises Omfanget af det murstensfri Jordlag, mellem Vestergade, Gammeltorv, Vester-voldgade og Lavendelstræde, og det identificeres med den før-absalonske Handelsby (ikke Landsby) omkring St. Clemens Kirke, af hvis ældste Træbygning Ramsing vil paavise Rester i de nedrammede Pæle, som fandtes mellem Kirkens Grundsten under Frederiksberggades vestre Del.

I de to andre Bind behandles, foruden Byforfatningen samt Gilder og Lav, de enkelte Mindesmærker, Borgen, Kirkerne, gejstlige Stiftelser og gejstligt Jordegods, Fæstningsværkerne, Vandløb og Møller, Raadhuse, Teglgårde, Gader, Havn og Byens Grunde.

Meget omhyggeligt fortolkes Jordebøgerne, Roskildebispens, hvis ældste københavnske Afsnit tidsfæstes til 1377, og Stadens egen Jordebog af 1496. Der er nedlagt et mægtigt Arbejde i Sammenstillingen og Tolkningen af Jordebøger og Skøder og i Udarbejdelsen af de Kortserier, der ledsager Værket, dels 60 Kortblade over hele Storkøbenhavn med Højdekoter, som viser de oprindelige (absaloniske) Kystlinjer og Terrænforhold, dels to mindre Serier, som kortlægger de enkelte Grunde 1377 og til Sammenligning hermed viser Ejendomsfordelingen efter Grundtaxten af 1689. Som Tillæg gives en revideret Oversigt over Matrikelnumrene af 1689, 1756 og 1806, af hvilke de sidste er de endnu gældende.

Saa meget Interesse og Værdi alt dette end har, kan det ikke blive tillokkende Læsestof, og selv for den topografiske Specialist bliver det ofte svært at følge Forfatteren, naar han benytter de nuværende Matrikelnumre uden at jævnføre dem med de ældre eller med de nuværende, unægtelig meget omskiftelige Gadenumre; hvem har moderne Karrékort nær ved Haanden? Der savnes ogsaa et Sted- og Navneregister, hvis Udarbejdelse ganske vist vilde have været meget krævende; vigtige Oplysninger om samme Forhold maa nu søges baade i det historiske og i de topografiske Afsnit, uden at der er givet Krydshenvisninger.

Forfatteren er saa indlevet i sit Stof, at han uvilkaarligt kræver meget af sine Læsere. Formelt kan han virke nøgtern og tørt saglig, reelt har han en livlig videnskabelig Fantasi, og i sin Stræben efter at udfylde det magre Kildestof's talrige Huller, løser han gerne indviklede Kryds- og Tværsopgaver og gaar ikke af Vejen for dristige Hypoteser. Dette er rimeligt og rigtigt, men Fremstillingsmaaden medfører stundom, at Hypoteserne for uskolde Læsere vil blive til Kendsgærninger.

Som et enkelt, særligt iøjnefaldende Exempel herpaa kan nævnes Rekonstruktionen af Absalons Borg. Forfatter og Anmelder er ganske enige om, at Københavns ældste Segl (der desværre ikke er gengivet efter det af Arkivar Grandjean fremdragne, hidtil upaaagtede fuldstændige Exemplar) giver os et Idealbillede af Borgen, og at de Søjledele, der fandtes nedkastede i Slottets Holkbrønd, sandsynligvis stammer fra en Bygning som den, der ses over Seglbilledets Ringmur: Men Ramsing gaar videre og identificerer den samme Bygning med den væltede Mur, som ligger mellem Blaataarns Fundamenter. Og ud fra denne ubeviselige Hypotese rekonstruerer han et saare anseligt, kompliceret, korsformet Palatium af en ellers ganske ukendt Type, hvis Kapelfløj filmed faar en urigtig, noget for nordlig Orientering. Med større Ret kan

man tænke sig, at der har været to mindre Bygninger, den ene et Beboelseshus (Palatium), den anden et toetages Borgkapel i Dimensioner som Bjernede eller Ledøje. Noget absolut uomtvisteligt Resultat vil næppe kunne naas, og det vilde være beklageligt, om Arkitekt Charles Christensens nydelige Rekonstruktionstegninger af Historikere og Skolebogsforfattere skulde blive knæsat som uomtvistelige historiske Fakta, saadan som det er gaaet med det noksom bekendte Træsnit fra Hamelmanns oldenborgske Krønike, der uden virkeligt Bevis udgives for det ældste Prospekt af København. Det er betegnende for Ramsings Stilling til Problemerne, at selv han uden Forbehold benytter dette fantasifulde Billede som Illustration til Belejringen 1536, ja endogsaa som Støtte for sin Rekonstruktion af S. Clemens Kirke. Han nævner ikke at rive ned, men arbejder for at fylde Hullerne, selvom Byggegrunden ikke er solid. At Absalon har rejst Københavns ældste Vold, er for ham en fastslaaet Kendsgærning, trods de skrevne Kilders fuldstændige Tavshed. Efter den første Grundlæggelse blev Vor Frue Kirkes Bygning hurtigt fremmet; herom ved vi intet. Det »tør antages«, at den var færdig til at tages i Brug i 1209; men at Kapitlet første Gang nævnes i dette Aar, tillader ikke sikre arkitekturhistoriske Slutninger; Tjenesten kunde nøjes med Koret alene. Bispeengens Afløb kan kaldes Gjeveaaen, siges det i Værkets Begyndelse (I S. 24), og senere bruges dette nye Stednavn, der ikke forekommer i nogen gammel Kilde, atter og atter, som om det havde Aldershævd; ad Aare risikerer vi at faa en Gjeveaavej. Det havde unægtelig været forsigtigere at benytte en mere neutral Betegnelse for Ladegaardsaaens Forgænger.

Historikere og Stednavneforskere vil ud fra deres Forudsætninger sikkert finde adskilligt mere at bemærke og disputere end de nævnte, spredte Exempler. Men ingen Kritik vil kunne for dunkle General Ramsings uvisnelige Fortjenester af Hovedstadens topografisk-historiske Forskning. Fremtiden vil atter og atter søge tilbage til hans Værk, der paa sin Vis vil blive lige saa uundværligt som Oluf Nielsens Københavnshistorie og københavnske Diplomatarium. Paa et skæbnsvangert Tidspunkt har han gjort det grundlæggende Arbejde og reddet et yderst vigtigt Studiemateriale, som ellers vilde være gaaet tabt. Uden ham vilde vor Viden om det middelalderlige Københavns Topografi, om Fæstningsværker, Mølleløb og meget andet, aldrig have faaet Fasthed og Form. For denne Indsats er alle, der interesserer sig for Hovedstadens Historie, ham i højeste Grad takskyldige

Chr. Axel Jensen.